

Михайло Михайлович Могілянський (1873–1944)¹

М.М. Могілянський — В.І. Вернадському

№

12 квітня 1927 р., Київ

Київ, 12 квітня [19]27 р.

Дорогий Володимире Івановичу! Вчора повернувся до Києва й поспішаю вислати Вам обіцяні книжки Хвильового², додаючи до них ще й наш Київський «диспут»³.

З щирим поважанням.

Ваш *Мих. Могілянський*

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 2. Листівка.

№

30 квітня 1927 р., Київ

Київ, Академія Наук, Ком[ісія] Біогр[афічного] Словника
Дорогий Володимире Івановичу!

Чи дістали від мене книжки, що я вислав їх Вам зараз же, як повернувся з Ленінграду? (три книжки). Бажав би дістати від [Вас] (Ви казали нагадати) Вашу працю (коли не помиляюся «Успехи знання»⁴), про яку Ви мені казали. З щирим поважанням.

Ваш *Мих. Могілянський*

30 квітня 1927 р.

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 1. Листівка.

№

12 травня 1927 р., Київ

Київ, 12 травня [19]27 р.

Дорогий Володимире Івановичу!

За брошуру дуже вдячний, вона мене дуже зацікавила. Коли Ваша ласка, й надалі пришліть мені брошуру, наперед за те вдячний.

Бажаю всього кращого. Щасливої дороги!

Щиро Ваш *Мих. Могілянський*

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 3. Листівка.

№

8 жовтня 1927 р., Київ

Київ, Акад[емія] Наук, Мих[айло] Могилянський

Дорогий Володимире Івановичу! Пам'ятаю, що Ви цікавились датою смерті С.А. Подолинського⁵. Я робив старанні розшуки, але нічого дізнатися не зміг. А ось вийшла 4-а книга «України» і там вміщено замітку Тр. Максименка «Могила Сергія Подолинського»⁶. Виявляється, що його поховано на Аскольдовій могилі поруч з могилою його батька поета Подолинського⁷ й на надгробкові мається надпис:

«Сергей Андреевич Подолинский родился 19 июля 1850 г. Скончался 30 июня 1891 г.»

Всього кращого!

З поважанням Ваш *Мих. Могилянський*

8.X. [19]27 р.

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 4. Листівка.

№

24 грудня 1927 р., Київ

Київ, 24 грудня [19]27 р.

В[исоко]ш[ановний] Володимире Івановичу! Щиро дякую за брошурку про Бера⁸, що її оце зараз дістав.

Якось місяця два тому назад я писав до Вас в справі, яка Вас цікавила, але не знаю, чи Ви вже тоді були в Ленінграді? А як не були, то листівка могла загубитись. От тому повторюю: в 4 числі «України» за цей рік подано відомості, що С.А. Подолинського поховано в Києві на Аскольдовій могилі, причому на надгробку мається напис «Сергей Андреевич Подолинский родился 19 июля 1850 г. Скончался 30 июня 1891 г.»

Всього кращого.

З поважанням Ваш *Мих. Могилянський*

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 5. Листівка.

№

7 грудня 1932 р., Кисловодськ

Кисловодск. Санаторий КСУ. Мих[аилу] Могилянському

Милый Владимир Иванович! Недавно в одном из докладов проскользнуло осудительное упоминание о какой-то Вашей работе, насколько я уловил, об идее времени, помещенной в одном из акад[емических] изданий⁹, каком именно, я не успел перед отъездом узнать ни у кого. Если бы Вы могли прислать мне сюда отгиск этой Вашей работы, я был бы Вам за это весьма благодарен. Пробуду же здесь месяц (только сегодня прибыл).

Всего лучшего! С искренним уважением

Ваш *Мих. Могилянский*

7.XII. [19]32 г.

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 6.

№

6 січня 1933 р., Кисловодськ

Кисловодск, 6 января 1933 г.

Спасибо, дорогой Владимир Иванович, за присылку «Проблемы времени», большое спасибо!

Завтра уже уезжаю из Кисловодска, но в Киев попаду еще не сразу: с неделю — дней десять пробуду в Харькове.

Поздравляю Вас с Новым годом и желаю всего, всего наилучшего!

Искренне Ваш *Мих. Могилянский*

АРАН, ф. 518, оп. 3, спр. 1088, арк. 7.

Коментарі

¹ *Могилянський Михайло Михайлович* (1873–1944), український літературний критик і публіцист, літературознавець, науковий співробітник ВУАН і керівник Комісії для складання біографічного словника. Брат Миколи Могилянського. З 1892 р. студент юридичного факультету Санкт-Петербурзького університету. Брав участь у роботі марксистських гуртків, за що був заарештований. Навесні 1903 р. склав у Новоросійському університеті решту державних іспитів. Як адвокат брав участь у великих «аграрних» процесах у Києві, Вінниці, Глухові, Чернігові, у політичних процесах у Чернігові, Києві, Петербурзі. У 1904–1917 рр. гласний Городнянського повітового земського зібрання. У 1913 р. земськими зборами обраний на посаду мирового судді у Городні. У 1918–1920 рр. займав у Чернігові посади секретаря кооперативного відділу раднаргоспу, голови літературного комітету відділу народної освіти та голови Чернігівського українського видавництва «Сіверянська думка». Брав участь у роботі Чернігівської губернської вченої архівної комісії. У 1925 р. виступав на Історико-філологічному відділі ВУАН з доповідями про М. Драгоманова, П. Куліша й Т. Шевченка, М. Коцюбинського, був активним

рецензентом нових видань у журналах «Життя і Революція» та «Червоний Шлях», учасник літературної дискусії 1925–1928 рр. На початку 1930-х років було ув'язнено та розстріляно його старшу доньку поетесу Лядю Могілянську, заслано середню доньку, репресовано сина — письменника Дмитра Тася. 1933 р. був репресований і сам. Очоловану ним комісію у ВУАН зліквідовано й заборонено йому спочатку жити в Києві, а потім заслано поза межі України.

Література: *Курас Г.М., Сарбей В.Г.* Михайло Могілянський: «Ніколи в житті я не був націоналістом...» // Вісник АН УРСР. — 1990. — № 4. — С. 56–61; Постійна комісія УАН-ВУАН для складання біографічного словника діячів України 1918–1933: Документи. Матеріали. Дослідження / Авт.-укл. С.М. Ляшенко. — К., 2003. — 687 с.; *Ляшко С.М.* Керівничий Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України М.М. Могілянський: Досвід просопографічного дослідження // Українська біографістика. — К.: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут біографічних досліджень, 2010. — № 6. — С. 136–179; *Зелік О.* Михайло Могілянський про функції і завдання літературної критики // Філологічні науки: Зб. наук. праць. — Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, 2010. — Вип. 1. — С. 86–90.

² Хвильовий Микола (Фітільов Микола Григорович) (1893–1933), український прозаїк, поет, публіцист. Цикли памфлетів М. Хвильового «Камо грядеши?» (1925), «Думки проти течії» (1926), «Апологети писаризму» (1926), полемічний трактат «Україна чи Малоросія?» сконденсували в собі ідейно-естетичні шукання літературної дискусії в Україні 1925–1928 рр. Під час неї М. Хвильовий висловив вимогу перед новою українською літературою перестати наслідувати Москву й орієнтуватися на «психологічну Європу». Вважав, що на зміну провідній ролі Європи в культурному процесі має прийти «євразійський Ренесанс», в якому засадничу роль відводив новій українській культурі. Його літературне гасло «Геть від Москви! Дайош Європу!» набрало політичного звучання. З позицією М. Хвильового солідаризувалися українські націонал-комуністи, літературна група «неокласиків» на чолі з М. Зеровим та широкі кола національно свідомої української інтелігенції.

³ «Шляхи розвитку сучасної літератури». Диспут 24 травня 1925 р. — К.: Культкомісія місцевому УАН, 1925. — 80 с. У книжці вміщено промови Ю. Меженка, Б. Коваленка, М. Зерова, В. Десняка, В. Підмогильного, С. Щупака, М. Могілянського, П. Филиповича, Ол. Дорошкевича, Б. Антоненка-Давидовича, Ів. Ле, М. Івченка, В. Нечаївського, Ів. Жигалки, М. Рильського.

⁴ Можливо: *Вернадский В.И.* Мысли о современном значении истории знаний: Доклад, прочитанный на 1-м заседании Комиссии по истории знаний 14 октября 1926. — Л.: Изд-во АН СССР, 1927. — 17 с.

⁵ Подолинський Сергій Андрійович (1850–1891), український громадський і політичний діяч, лікар, соціолог, економіст, публіцист, член «Женевського гуртка». У 1871 р. закінчив природниче відділення фізико-математичного факультету Київського університету. У 1874 р. зблизився з діячами Київської Громади, провадив роботу зі створення української соціально-демократичної партії, організації в Женеві друкарні, активно співпрацював у газеті «Киевский телеграф», яка фактично була органом Київської Громади. У 1876 р. одержав у Бреслау (Вроцлаві) диплом доктора медицини, а в грудні цього ж року – диплом лікаря в Київському університеті.

Протягом 1879–1881 рр. вийшли друком його основні праці: «Життя і здоров'я людей на Україні», «Ремесла і фабрики на Україні», «Праця людини та її відношення до розподілу енергії». У 1880 р. під редактуванням М. Драгоманова, М. Павлика, С. Подолинського у Женеві виходить часопис «Громада», де С. Подолинський опублікував

останні свої праці: «Громадівство і теорія Дарвіна», «Перегляд громадського руху в Західній Європі» та ін. У 1882 р. психічно захворів. Помер 1891 р., його поховали поруч із батьком на кладовищі Аскольдової могили. У 1930-х роках прах сина і батька Подолинських було перенесено на Звіринецьке кладовище в Києві.

Література: *Злутко С.М.* Сергій Подолинський — вчений, мислитель, революціонер. — Львів: Каменяр, 1990. — 192 с.; Сергій Подолинський. Листи та документи / Упор.: Р. Сербин, Т. Слодикова. — К.: Центральний державний історичний архів України, 2002. — 422 с.

В.І. Вернадський цікавився ідеями С.А. Подолинського і вважав останнього глибоким мислителем: «Очень любопытен Подолинский. Он давно меня интересует. Его энергетическая постановка, не понятая Марксом и Энгельсом, во многом новая. Он — один из предшественников и новаторов. Раньше Joly и своеобразно — но не полно» (*Вернадский В.И.* Дневники: Март 1921 — август 1925 г. — М.: Наука, 1999. — С. 114). Див. також коментар № 5 (Там само. — С. 114–115).

⁶ *Максименко Ф.* До українського некрополю. Могила Сергія Подолинського // Україна. — 1927. — Кн. 4. — С. 155–156.

⁷ Подолинський Андрій Іванович (1806–1886), поет, батько С. Подолинського. Закінчив у 1824 р. шляхетний пансіон при Петербурзькому університеті. Служив у поштовому відомстві, а в кінці 1850-х років вийшов у відставку і оселився у своєму родовому маєтку Звенигородського повіту Київської губернії. Найвідоміші твори — «Див і Пері», «Смерть Пері», «Борський», «Жебрак». У 1837 р. вийшло в світ зібрання творів під заголовком «Повісті і дрібні вірші». У 1860 р. М.Г. Устрялов випустив у світ другим виданням збірник віршів, але тодішня критика зустріла їх неприязно. Велику популярність у 1869 р. здобув вірш А. Подолинського «На свято 50-ї річниці заснування Санкт-Петербурзького університету».

⁸ *Вернадский В.И.* Памяти академика К.М. фон Бэра. — Л.: Изд-во АН СССР, 1927. — 9 с.

⁹ *Вернадский В.И.* Проблема времени в современной науке: Доклад // Известия АН СССР. — Сер. 7, ОМОН. — 1932. — № 4. — С. 511–541.

Комментарии

¹ Могилянский Михаил Михайлович (1873–1944), украинский литературный критик и публицист, литературовед, научный сотрудник ВУАН и руководитель Комиссии для составления биографического словаря. Брат Николая Могилянского. С 1892 г. студент юридического факультета Санкт-Петербургского университета. Принимал участие в работе марксистских кружков, за что был арестован. Весной 1903 г. сдал в Новороссийском университете остальные государственные экзамены. Как адвокат принимал участие в больших «аграрных» процессах в Киеве, Виннице, Глухове, Чернигове, в политических процессах в Чернигове, Киеве, Петербурге. В 1904–1917 гг. гласный Городнянского уездного земского собрания. В 1913 г. земским собранием избран на должность мирового судьи в Городне. В 1918–1920 гг. занимал в Чернигове должности секретаря кооперативного отдела совнархоза, председателя литературного комитета отдела народного образования и председателя Черниговского украинского издательства «Сіверянська думка». Принимал участие в работе Черниговской губернской ученой архивной комиссии. В 1925 г. выступал на Историко-филологической отделе ВУАН в докладами о М. Драгоманове, П. Кулише и Т. Шевченко, М. Коцюбинском, был активным рецензентом новых изданий в журналах «Життя і Революція» и «Червоний Шлях», участник литературной дискуссии 1925–1928 гг. В начале 1930-х годов была арестована и расстреляна его стар-

шая дочь поэтесса Лада Могилянская, выслана средняя дочь, репрессирован сын — писатель Дмитрий Тась. В 1933 г. М. Могилянский был и сам репрессирован. Возглавляемая им комиссия в ВУАН была ликвидирована, а ему запретили сначала жить в Киеве, а потом выслали за пределы Украины.

Литература: *Курас Г.М., Сарбей В.Г.* Михайло Могилянський: «Ніколи в житті я не був націоналістом...» // Вісник АН УРСР. — 1990. — № 4. — С. 56–61; Постійна комісія УАН-ВУАН для складання біографічного словника діячів України 1918–1933: Документи. Матеріали. Дослідження / Авт.-укл. С.М. Ляшенко. — К., 2003. — 687 с.; *Ляшко С.М.* Керівничий Постійної комісії для складання Біографічного словника діячів України М.М. Могилянський: Досвід просопографічного дослідження // Українська біографістика. — К.: Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського, Інститут біографічних досліджень, 2010. — № 6. — С. 136–179; *Зелік О.* Михайло Могилянський про функції і завдання літературної критики // Філологічні науки: Зб. наук. праць. — Полтава: Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, 2010. — Вип. 1. — С. 86–90.

² Хвылевой Николай (Фитилев Николай Григорьевич) (1893–1933), украинский прозаик, поэт, публицист. Циклы памфлетов Н. Хвылевого «Камо грядеши?» (1925), «Думки проти течії» (1926), «Апологети писаризму» (1926), полемический трактат «Україна чи Малоросія?» сконденсировали в себе идейно-эстетические искания литературной дискуссии в Украине 1925–1928 гг. Во время дискуссии Н. Хвылевой высказал требование перед новой украинской литературой перестать наследовать Москву и ориентироваться на «психологическую Европу». Считал, что на смену ведущей роли Европы в культурном процессе должен прийти «евразийский Ренессанс», в котором принципиальную роль отводил новой украинской культуре.

Его литературный лозунг «Геть від Москви! Дайош Європу!» получил политическое звучание. С позицией Н. Хвылевого солидаризировались украинские национал-коммунисты, литературная группа «неоклассиков» во главе с Н. Зеровым и широкие круги национально сознательной украинской интеллигенции.

³ «Шляхи розвитку сучасної літератури». Диспут 24 травня 1925 р. — К.: Культкомісія місцевому УАН, 1925. — 80 с. В книге представлены речи Ю. Меженко, Б. Коваленко, Н. Зерова, В. Десняка, В. Пидмогильного, С. Щупака, Н. Могилянського, П. Филиповича, Ал. Дорошкевича, Б. Антоненко-Давидовича, Ив. Ле, Н. Ивченко, В. Нечаевско-го, Ив. Жигалки, М. Рыльского.

⁴ Возможно: *Вернадский В.И.* Мысли о современном значении истории знаний: Доклад, прочитанный на 1-м заседании Комиссии по истории знаний 14 октября 1926. — Л.: Изд-во АН СССР, 1927. — 17 с.

⁵ Подолинский Сергей Андреевич (1850–1891), украинский общественный и политический деятель, врач, социолог, экономист, публицист, член «Женевского кружка». В 1871 г. закончил естественное отделение физико-математического факультета Киевского университета. В 1874 г. сблизился с деятелями Киевской Громады, проводил работу по созданию украинской социал-демократической партии, организации в Женеве типографии, активно сотрудничал в газете «Киевский телеграф», которая фактически была органом Киевской Громады. В 1876 г. получил в Бреслау (Вроцлаве) диплом доктора медицины, а в декабре этого же года — диплом врача в Киевском университете.

На протяжении 1879–1881 гг. вышли в печати его основные работы: «Життя і здоров'я людей на Україні», «Ремесла і фабрики на Україні», «Праця людини та її відношення до розподілу енергії». В 1880 г. под редакцией М. Драгоманова, М. Павлика, С. Подолинского в Женеве выходит журнал «Громада», где С. Подолинский опубликовал свои последние труды: «Громадіство і теорія Дарвіна», «Перегляд громадського руху в Західній Європі» и др. В 1882 г. заболел психически. Умер в 1891 г., его похоронили

рядом с отцом на кладбище Аскольдовой могилы. В 1930-х годах прах сына и отца Подолинских был перенесен на Зверинецкое кладбище в Киеве.

Литература: *Злутко С.М.* Сергій Подолинський — вчений, мислитель, революціонер. — Львів: Каменяр, 1990. — 192 с.; Сергій Подолинський. Листи та документи / Упор.: Р. Сербин, Т. Слюдикова. — К.: Центральний державний історичний архів України, 2002. — 422 с.

В.И. Вернадский интересовался идеями С.А. Подолинского и считал его глубоким мыслителем: «Очень любопытен Подолинский. Он давно меня интересует. Его энергетическая постановка, не понятая Марксом и Энгельсом, во многом новая. Он — один из предшественников и новаторов. Раньше *Joly* и своеобразно — но не полно» (*Вернадский В.И.* Дневники: Март 1921 — август 1925 г. — М.: Наука, 1999. — С. 114). См. также комментарий № 5 (Там же. — С. 114–115).

⁶ *Максименко Ф.* До українського некрополю. Могила Сергія Подолинського // Україна. — 1927. — Кн. 4. — С. 155–156.

⁷ Подолинский Андрей Иванович (1806–1886), поэт, отец С. Подолинского. Закончил в 1824 г. благородного пансиона при Петербургском университете. Служил в почтовом ведомстве, а в конце 1850-х годов вышел в отставку и поселился в своем родовом поместье Звенигородского уезда Киевской губернии. Самые известные произведения — «Див и Пэри», «Смерть Пэри», «Борский», «Нищий». В 1837 г. вышло в свет собрание сочинений под названием «Повести и маленькие стихотворения». В 1860 г. Н.Г. Устрялов выпустил в свет вторым изданием сборник стихов, но тогдашняя критика встретила их неприязненно. Большую популярность в 1869 г. получило стихотворение А. Подолинского «В честь праздника 50-й годовщины основания Санкт-Петербургского университета».

⁸ *Вернадский В.И.* Памяти академика К.М. фон Бэра. — Л.: Изд-во АН СССР, 1927. — 9 с.

⁹ *Вернадский В.И.* Проблема времени в современной науке: Доклад // Известия АН СССР. — Сер. 7, ОМОН. — 1932. — № 4. — С. 511–541.